

De teloorgang van

Wooncomplex voor gehandicapten Het Dorp in de problemen

Foto: Sijm Rademaker

'Het Dorp is volstrekt achterhaald. Eigenlijk is het belachelijk dat zulke grote instellingen nog nodig zijn,' stelt sectormanager Henny Blanke. De Arnhemse instelling, die 320 bewoners op haar terrein met negen straten heeft, is het Walhalla voorbij. Nieuwbouwflats, bedoeld voor met name niet-gehandicapten, deden onlangs al veel stof opwaaien. Op termijn zullen er nog zo'n 90 'gewone' woningen op het terrein komen, om 'de samenleving naar Het Dorp te halen'. Niet iedereen vindt dat de juiste oplossing. 'Kleine woonvormen hebben de toekomst.'

----- Text continues after this page -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- Tekst gaat verder na deze pagina -----

een vooruitstrevend woonconcept

Freya Gerritsen
(zorg.en.welzijn@ehi.nl)

In 1962 trokken de Nederlandse burgers massaal de portemonnee zodat de bouw van Het Dorp, het grote wooncomplex voor lichamelijk en meervoudig gehandicapten in Arnhem, mogelijk werd. Lange tijd was het op zijn gebied een van de meest vooruitstrevende initiatieven. Maar bijna veertig jaar na de oprichting kampt Het Dorp met steeds meer problemen. De oorzaak daarvan ligt onder meer in de grootte. Ooit was het dat wat Het Dorp bijzonder maakte. Tegenwoordig dreigt de woonvorm juist aan zijn eigen grootschaligheid ten onder te gaan. Bewoner *Tom Bentvelzen*: 'Hier wonen 320 mensen met handicaps in alle soorten en maten. Het Dorp heeft zelf voor die formule gekozen. Daarmee hebben ze het zichzelf echter behoorlijk moeilijk gemaakt. Ze zouden iedereen zoveel mogelijk als individu moeten benaderen. Maar ze maken er in bepaalde opzichten steeds meer een eenheidsworst van, stellen voor iedereen dezelfde regels. Terwijl ik een goede Hollandse mond heb en prima kan aangeven wat ik wel of niet wil. Ook al ben ik afhankelijk voor mijn verzorging, ik hou graag mijn zelfstandigheid.'

Noodplanning

Door het karakter van Het Dorp - grootschalig en divers - manifesteren een schrijnend personeelstekort en een veranderde doelgroep zich op een specifieke manier. Openstaande vacatures en een vrij hoog verzuim leiden ertoe dat bij het verzorgend personeel een op de zes krachten ontbreekt. 'Afgelopen zomer moesten we een noodplanning draaien: onze teams - van vijf en vier mensen - misten beiden een kracht,' vertelt verzorger *Marijke Letzer*. 'Het zou tijdelijk zijn, maar de noodplanning is nooit meer weggegaan. Laatst waren we even met een man meer. Dat voelde gewoon als luxe.' Wat houdt de noodplanning voor de bewoners in? 'De noodplanning komt op onze straat de laatste jaren vaak voor,' zegt bewoonster *Marijke Harskamp*. 'Normaal zijn er zeven krachten voor 21 bewoners, maar in de praktijk zijn dat er

vaak drie. Tijdens de noodplanning kun je in principe niet douchen. Bellen er 's ochtends om zeven uur tien bewoners, dan wordt eerst degene geholpen die het eerste belt. Heb je belangrijke afspraken of school? Pech gehad: ze proberen er rekening mee te houden maar kunnen niks garanderen. Als je naar de wc moet, kun je op een aparte bel drukken. Normaal hoeft je dan nooit langer dan een kwartier te wachten. Tijdens noodplanning kan de wachttijd echter oplopen tot een uur.' Ook *Tom Bentvelzen* benoemt het personeelsgebrek. 'Heel precies kan ik het niet zeggen, maar ik denk dat de noodplanning op onze straat bij een kwart tot eenderde van de dagen voorkomt; en dan maak ik een voorzichtige schatting.'

Sectormanager *Henny Blanke* erkent de moeilijkheden, maar plaatst daarbij meteen een kanttekening: 'Zeker, er zijn problemen. Ik wil echter niet zo'n negatief stigma op héél Het Dorp. Daar doe je bewoners en medewerkers mee tekort. Het kan zijn dat in sommige straten de omstandigheden door de personeelsbezetting heel slecht zijn, maar dat wil niet zeggen dat dat in andere straten ook het geval is. Over het algemeen is onze basiszorg van goede kwaliteit. Je kunt hier als bewoner in grote mate zelf bepalen hoe je je dag of week wilt inrichten.' *Blanke* meldt dat Het Dorp de vacatures maar niet gevuld krijgt. 'We hebben het beschikbare geld om personeel aan te trekken de laatste tijd niet eens kunnen ópmaken. We besteden echt tonnen per jaar aan werving. We mikken op schoolverlaters en herintredende vrouwen. Naast gediplomeerd personeel vragen we tegenwoordig mensen zonder relevante opleiding. We willen ongediplomeerd personeel intern opleiden.

'Toen ik vijf jaar geleden hier begon,' zo blikt verzorger *Marijke Letzer* terug, 'was het nog te doen, maar de werkdruk wordt alleen maar hoger. Doordat collega's ziek zijn en door de verschuiving van de zorgvraag moet je steeds meer doen in minder tijd. De mensen hebben steeds meer zorg nodig omdat de beteren - tussen aanhalingstekens - vertrekken naar andere woonvormen. Het ziektebeeld van de bewoners wordt complexer. Steeds meer bewoners hebben een hersenbeschadiging, waardoor je niet alleen met lichamelijk

ke, maar ook met psychische problematiek hebt te maken. Eigenlijk zijn we als ziekenverzorger daarvoor niet opgeleid. Al krijgen alle medewerkers nu wel een training, waarin we ingaan op begeleidingsvraagstukken en leren hoe je moet omgaan met mensen met een hersenbeschadiging.'

Bevoogding

Heel geleidelijk is de doelgroep van Het Dorp veranderd. Aanvankelijk mocht iedere lichamelijk gehandicapte er wonen, ook al had iemand amper hulp nodig. Tegenwoordig is de zorg- en dienstverlening vooral gericht op mensen met een ernstige lichamelijke of meervoudige handicap. Eén van de redenen is dat er voor lichtgehandicapten inmiddels veel alternatieven zijn. Bewoner *Tom Bentvelzen* schetst de situatie van een organisatie 'die zich steeds meer aanpast aan de mensen die wat minder zelf kunnen beslissen'. Volgens hem treedt het personeel meer bevoogdend op dan vroeger. 'Toen ik zeven jaar geleden uit huis ging, had ik de keuze tussen een kleinere woonvorm en Het Dorp. Ik heb bewust voor dat laatste gekozen, juist omdat het zo groot was. Ik verwachtte zo aan te veel bemoeienis te ontkomen. Het leek me lekker anoniem, waar tenminste niet te veel over je schouder wordt meegekeken. In die kleine woonvorm was de sociale controle juist heel groot. Van sommigen werd zelfs het geldbeheer gecontroleerd.' Ook *Marijke Harskamp* komt met voorbeelden over bevoogdend beleid: 'We hebben hier voor Het Dorp een eigen huisarts, officieel een verpleeghuisarts. Een vriendin van mij kon niet zo goed met de huisarts overweg en wilde een ander. Dat mocht niet. En zelf wilde ik graag een verletknop op mijn deur, zodat niet iedereen ongevraagd mijn kamer zou binnenstormen. Daar heb ik bijna een jaar om moeten zeuren. Inmiddels zit zo'n knop op alle woningen. Een ander voorbeeld is de aanvraag van hulpmaterialen, zoals beugels voor in de douche, anti-sliptegels en rolstoelonderdelen. Vroeger konden we die zelf rechtstreeks aanvragen bij de technische dienst. Nu moeten we een aanvraag inleveren bij een loket, waar het verzoek wordt doorgestuurd naar de wijkverpleegkundige. Die moet haar advies geven en

De voorheen geroemde grootschaligheid keert zich tegen Het Dorp. 'De opzet is door de tijd ingehaald.'

⊕ stuurt de aanvraag weer terug naar het loket. Uiteindelijk komt de aanvraag dan bij de technische dienst terecht. Daar gaan dus weken overheen.'

Henny Blanke legt uit dat hij soms gewoon niet anders kan: 'Het Dorp is volgens de wet officieel een AWBZ-instelling. Vanuit die regelgeving is het onmogelijk dat bewoners gebruikmaken van eerstelijns voorzieningen -zoals een huisarts- van buitenaf. En wat de aanvraag van hulpmaterialen betreft, er werden te veel onnodige aanvragen gedaan. De kosten liepen te hoog op en daarom hebben we maatregelen getroffen.' Tom Bentvelzen meent dat Het Dorp verkeerde keuzes maakt. 'Ze zouden iedereen die dat wil gewoon de kans moeten geven om zelf hulpmaterialen te bestellen. Blijken de aanvragen overbodig, dan zeg ik: oké, grijp maar in. Maar als hier tweehonderd mensen het niet kunnen, dan wordt het alle ruim driehonderd bewoners uit handen genomen. Zo is het beleid.' Op de kritiek dat ook het personeel bevoogdend is - 'door de grootschaligheid verliest het personeel overzicht, ze overziet niet meer welke zorg je als bewoner nodig hebt, wat je zelf kunt en wat niet' - reageert Blanke dat sommige medewerkers inderdaad de neiging hebben om te veel van een bewoner over te nemen. 'Dat is een onjuiste beroepshouding: je mag de zorg overnemen, nooit de regie. We zijn volop bezig om een zorgovereenkomst op te stellen, waarin precies komt te staan welke zorg iemand nodig heeft. Maar op dit moment zijn daar nog geen duidelijke regels voor.'

Achterhaald

Het Dorp of een kleinschalig woonproject? Als Henny Blanke zelf zou moeten kiezen, kiest hij zonder twijfel voor het laatste. 'Want de droom van volledige integratie met de samenleving is niet uitgekomen,' stelt hij. 'Daarom halen we "de samenleving" naar

ons terrein: in de twee pasgebouwde flats wonen voornamelijk mensen zonder handicap. Daarnaast staan er nog zo'n negentig 'gewone' woningen gepland. Het Dorp is door zijn grootte volstrekt achterhaald. Eigenlijk is het toch belachelijk dat er in deze tijd nog zulke grote instellingen nodig zijn? We zouden een voorbeeld moeten nemen aan Scandinavië en Nieuw-Zeeland. Daar zijn alle grote instellingen gesloten en vervangen door kleine woonvormen. Ook wij zouden moeten inkrimpen tot maximaal tweehonderd bewoners zodat hier alleen de mensen wonen die hele intensieve zorg nodig hebben. Mensen die baat hebben bij de expertise die hier aanwezig is door onze jarenlange ervaring. Over tien jaar moet het er hier heel anders uitzien. Waar wij zelf kleinschalig kunnen, gaan we ook kleinschalig.'

'De verkleining van Het Dorp is nog geen officieel beleid, maar ik kan me er wel helemaal in vinden,' zegt *Paul van Velp*. Als facilitair manager van de instelling is hij tal van kleinschalige woonprojecten aan het voorbereiden. 'Die projecten zijn met name bedoeld om de wachtlijstproblematiek aan te pakken en zijn dus niet specifiek voor Dorpbewoners. Maar iedereen kan zich voor een project aanmelden.' Een onafhankelijke commissie bepaalt vervolgens wie er voor een project in aanmerking komt. Uitgangspunt daarbij zijn de wensen en de hulpvraag van iemand. Van Velp hoopt dat begin juli het eerste nieuwe project wordt opgeleverd: 29 aangepaste woningen plus een activiteitencentrum, in Bennekom. De bewoners komen overal vandaan: ze wonen nu zelfstandig met behulp van thuiszorg, komen uit de psychiatrie of een kleine woonvorm. Ook verhuizen waarschijnlijk circa acht Dorpbewoners naar Bennekom. Verder start aan het eind van dit jaar de bouw van 'een fiks aantal aangepaste woningen' in Apeldoorn. En in Rheden is onlangs een voormalig dienstencentrum opgekocht, waar mensen met een lichamelijke handicap in de toekomst terecht kunnen voor dagbesteding. Want: 'Niet alleen voor geschikte woningen, ook voor de activiteitencentra is er een enorme wachtlijst.'

Schaduwzijde

Voor de aanpak van de wachtlijsten in de gehandicaptenzorg, stelde het ministerie van VWS dit jaar 310 miljoen gulden extra beschikbaar. De kleinschalige woonprojecten worden hoofdzakelijk gefinancierd door dit geld. Daarnaast komt ook veel geld binnen

via het persoonsgebonden budget, waarmee een gehandicapte zelf zorg of voorzieningen kan aankopen. Maar volgens Van Velp wordt de schaduwzijde van dit 'veelbelovende initiatief' steeds duidelijker: 'Er zijn steeds meer gevallen waarbij iemand na de zorgaankoop en woonlastenafrek nog maar zo'n tweehonderd gulden per maand overhoudt. Dan kom je dus uit onder de armoedegrens. Ik vind dat een zorgelijke ontwikkeling.' Het wachtlijstgeld lijkt daarentegen wel voldoende. Maar helaas biedt dat geen garantie voor succes: 'We zoeken actief naar geschikte locaties: we benaderen makelaars, leggen contact met corporaties. Maar er zijn nu eenmaal niet zo veel geschikte gebouwen. Het meest geschikt zijn nieuwbouwprojecten: de woningen zijn groot en kunnen tijdens de bouw al worden aangepast.'

'Kleine projecten midden in woonwijken hebben de toekomst,' aldus bewoner Tom Bentvelzen. 'Het is niet meer van deze tijd om honderden gehandicapten bij elkaar te stoppen. Het is niet zo dat het hier verschrikkelijk is. Ik heb hier heel lang zelfstandig en prettig kunnen wonen en er zijn nog steeds momenten dat ik het hier naar mijn zin heb. Maar als de mogelijkheid zich voor mij zou voordoen, wil ik hier weg. Het Dorp en ik groeien uit elkaar.'

Ook Marijke Letzer voelde zich er niet meer zo prettig en ze maakte de overstap naar een kleine woonvorm binnen Siza Dorp Groep, de zorgketen waarvan Het Dorp sinds drie jaar deel uitmaakt. 'Waarom? Omdat ik moe was van de noodplanningen; het voortdurend invallen en bijspringen, omdat dan die weer ziek was en dan die. Niet vanwege de collega's of de bewoners, want het vak van ziekenverzorger vind ik na 23 jaar nog altijd hartstikke leuk. Daarom val ik op Het Dorp nog wel regelmatig in, maar alleen voor de ochtenden: om twaalf uur trek ik dan de deur achter me dicht. Ik was toe aan een stukje rust. Die heb ik nu gevonden.'

Henny Blanke: 'Ooit was dit een van de meest vooruitstrevende initiatieven. Maar inmiddels zijn we weer zo veel verder en moet je concluderen: het Dorpconcept is door de tijd ingehaald. Natuurlijk doen we er alles aan om goede zorg te leveren. Ik denk dat de beschikbare middelen hier optimaal worden benut. Maar of daarmee de kwaliteit van leven hier voldoende is, weet ik niet. Daar zijn geen vastgelegde normen voor. Ik leg die vraag liever terug: welke kwaliteit van leven willen we als maatschappij aanbieden aan onze medeburgers?' ■

'De droom van volledige integratie is niet uitgekomen'

----- end of text -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- einde van de tekst -----